

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1923 kl. 3 e. m.

Sammanatta stats- och första lagutskottets utlåtande (nr 5) i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för fortsatt uppehållande av processkommissionens verksamhet ävensom en i ämnet väckt motion.

Uti den till innevarande års riksdag avlåtna propositionen, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov har Kungl. Maj:t under andra huvudtiteln (punkt 8) föreslagit riksdagen att för fortsatt uppehållande av processkommissionens verksamhet för budgetåret 1923—1924 anvisa ett *extra* reservationsanslag å 80,000 kronor.

Kungl. Maj:ts berörda framställning har av statsutskottet överlämnats till behandling av sammansatt stats- och första lagutskott, här nedan kallat utskottet.

I samband med berörda hemställan har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt motion, nr 104, av herr *Kilbom*. Uti berörda motion har yrkats, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, för processkommissionens fortsatta arbete under senare hälften av år 1923 anvisa ett extra reservationsanslag å 34,500 kronor samt hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande före utgången av innevarande år av ett principbetänkande angående huvudgrunderna för en blivande rättegångsreform.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts ifrågasvarande förslag, tillåter sig utskottet att hänvisa till vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för

den 8 januari 1923. I fråga om vad motionären till stöd för sina yrkanden anfört får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet.

Då Kungl. Maj:t i 1911 års statsverksproposition föreslog riksdagen att till bestridande av kostnaderna för en förberedande utredning angående en rättegångsreform bevilja erforderligt anslag, framhölls i det till grund för propositionen liggande statsrådsprotokollet, att utredningen icke skulle utmynna i ett utarbetat förslag till lagtext. Dess syfte skulle vara att lämna en allsidig belysning av de särskilda processuella frågor, vilka måste upptagas till övervägande, ävensom att anvisa den eller de möjliga utvägarna för dessa frågor lösande under de i vårt land givna förhållandena. Sedan riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts berörda framställning anslagit begärda medel, förordnade Kungl. Maj:t den 22 december 1911 en person att verkställa den ifrågasatta utredningen enligt de i propositionen angivna grunderna. Till hans hjälp anställdes en sekreterare, och förordnades sedermera ytterligare två personer att biträda vid utredningen. Dessa tre medhjälpare bildade tillsammans med arbetets ledare den s. k. processkommissionen.

Efter det riksdagen beretts tillfälle att yttra sig över ett därom framställt förslag, beslöt Kungl. Maj:t den 12 september 1919, att processkommissionen skulle ombildas till en kollegial kommission, vilken skulle hava att fullfölja ifrågavarande förberedande utredning angående en rättegångsreform i överensstämmelse med de vid 1911 års riksdag godkända grunderna. Tillika bemyndigades chefen för justitiedepartementet att tillkalla sakkunniga att med kommissionen överlägga om principerna för den blivande domstolsorganisationen och i samband därmed om de allmänna grunder i övrigt, på vilka en rättegångsreform borde byggas.

Kommissionens sammansättning har som bekant sedermera växlat, men de direktiv, som år 1911 gåvos för kommissionens verksamhet, äro fortfarande i huvudsak gällande. På sätt motionären erinrat, har också vid skilda tillfällen inom riksdagen framhållits, att arbetet borde fullföljas enligt den nämnda år godkända planen.

Enligt vad utskottet inhämtat, har kommissionens verksamhet under den nuvarande ordförandens ledning även bedrivits i enlighet med de av statsmakterna sålunda angivna riktlinjerna. Såsom framgår av de avgivna arbetsredogörelserna, har kommissionen under de senaste åren uppgjort och bearbetat utkast till domstolsväsendets och straffprocessens flesta kapitel. Berörda utkast äro icke, såsom motionären gjort gällande, utarbetade lagförslag. Desamma utgöras av i korta punkter verkställda

sammanfattningar av de principer, som böra läggas till grund för en blivande lagstiftning. De hava sålunda varken den form eller den fullständighet, som krävas av en lagtext. Dessa utkast jämte därtill hörande motiv komma att utgöra just det av motionären efterlysta principbetänkandet. Detsamma synes vara ägnat att läggas till grund för en offentlig diskussion rörande rättegångsreformens principer, för att därefter möjligen tagas till utgångspunkt för lagstiftning. Ett dylikt betänkande kan givetvis icke innehålla allenast allmänna uttalanden angående tillämpning av t. ex. grundsatserna om omedelbarhet och muntlighet utan måste för att motsvara sitt ändamål i huvudsak angiva, huru dessa grundsatser skola praktiskt genomföras.

Av kommissionens senast avgivna arbetsberättelse inhämtas, att kommissionen under nästlidet år ytterligare bearbetat de tidigare uppgjorda utkasten samt tillika uppsatt utkast till flertalet återstående kapitel av straffprocessen, så att vid årets slut preliminära utkast till domstolsorganisationens och straffprocessens samtliga kapitel på några undantag när föreligga. Kommissionen har under slutet av året påbörjat arbetet med att uppsätta motiv till utkasten. Enligt den uppgjorda planen skulle kommissionen därefter hava att utarbeta förslag till grunder för civilprocessen med därtill hörande motiv.

Departementschefen har nu ifrågasatt en ändring av kommissionens arbetsprogram. Med hänsyn till angelägenheten därav, att ett fullständigt förslag till reform av straffprocessen måtte kunna snarast möjligt komma till stånd, borde kommissionen enligt departementschefens mening erhålla i uppdrag att — jämte det arbetet beträffande domstolsväsendet och straffprocessen avslutades — tillika undersöka, huruvida ett separat genomförande av straffprocessreformen vore möjligt, samt i jakande fall framlägga grunder för ett sådant genomförande. Avgörandet av frågan, huruvida processkommissionens utlåtande över sistberörda spörsmål borde avgivas samtidigt med principbetänkandet rörande domstolsorganisationen och straffprocessen eller särskilt för sig, sedan sagda principbetänkande avlämnats, syntes kunna anstå till ett något längre framskridet stadium av utredningen. Departementschefen vore på grund av det anförda sinnad att föreslå Kungl. Maj:t, att kommissionen måtte erhålla föreskrift att, innan kommissionen till fortsatt behandling upptog frågan om civilprocessens reformerande, dels framlägga sitt principbetänkande i fråga om domstolsorganisationen och straffprocessen, dels ock taga under överbärande frågan om möjligheten av en reform av straffprocessen utan att samtidigt

civilprocessen reformerades samt avgiva det utlåtande därom, vartill utredningen föranledde.

Att finna den lämpligaste anordningen för fullföljande av det pågående reformarbetet är givetvis ett svårlost problem. Vissa skäl kunna anföras för den av departementschefen framförda planen, att straffprocessen möjligen borde utbrytas ur den allmänna rättegångsreformen och en omdaning i denna del genomföras utan avbidan på en reform av civilprocessen. Kommissionen har för sin del funnit, att mot en dylik uppdelning av ämnet icke kunna göras gällande de betänkligheter, som anförts mot partiella reformer inom de olika processarterna. Antagligt är, att en sådan behandling av den föreliggande uppgiften skulle kunna medföra vissa fördelar. Ett genomförande på en gång av en fullständig omgestaltning av vårt rättegångsväsen är givetvis förenat med betydande vanskligheter. Detta tillvägagående ställer stora anspråk på de lagstiftande myndigheterna och tager på grund av de omfattande förändringarna i domstolsorganisationen en avsevärd tid i anspråk. Därest åter straffprocessen företoges särskilt, skulle man relativt snart kunna genomföra en omarbetning av densamma. Dessutom skulle lagstiftningsarbetet underlättas, och övergången till en ny organisation kunna ske mjukare.

Å andra sidan är det emellertid tydligt, att en sådan klyvning av ämnet som den nu ifrågasatta är förenad med betydande svårigheter. En viss risk föreligger, att sambandet mellan processens olika delar kommer att brytas, och förfarandet icke erhålla den enhetlighet, som är önskvärd. Allvarliga olägenheter torde även, såsom kommissionen anført, komma att uppstå med hänsyn till organisationen av domstolsväsendet. Utskottet kan för sin del icke nu taga ställning till frågan om vilket av dessa alternativ för rättegångsreformens genomförande, som framdeles bör väljas. För ett avgörande härutinnan kräves en närmare utredning rörande alternativens fördelar och olägenheter, samt de utvägar, som stå till buds för svårigheternas övervinnande.

Ehuru utskottet sålunda icke för närvarande kan uttala sig rörande den lämpligaste formen för omgestaltningens genomförande, synes det dock utskottet önskvärdt, att ett fullständigt förslag till reform av straffprocessen snarast måtte komma till stånd. Att en omdaning så snart som möjligt av förfarandet i brottmål är av behovet påkallad, torde vara allmänt erkänt. Inom straffprocessen framträda tydligast den nuvarande ordningens brister. Vid olika tillfällen har också riksdagen framhållit önskvärdheten av reformer på detta område. Lika med departementschefen finner jämväl utskottet lämpligt, att, innan arbetet med förfarandet

i tvistemål upptages till fortsatt behandling, kommissionens principbetänkande rörande domstolsorganisationen och straffprocessen framlägges. Utskottet utgår härvid från att de allmänna grunderna för domstolsorganisationen icke kunna framläggas, utan att ståndpunkt tages till de ledande principerna för såväl civil- som straffprocessen och att i avdelningen om domstolsväsendet redogörelse i erforderlig utsträckning kommer att lämnas rörande dessa principer. Utskottet antager jämväl, att, därest det under utredningens fortgång skulle visa sig ändamålsenligt, att inom kommissionen tidigare utfört arbete på civilprocessens område i en eller annan form framlägges för belysande av kommissionens betänkande, Kungl. Maj:t kommer att vidtaga därför erforderliga åtgärder. De kostnader, som kunna bli nödvändiga för ett dylikt framläggande, torde kunna bestridas av till Kungl. Maj:ts förfogande stående anslag.

Vidkommande härefter den av departementschefen framförda tanken, att åt kommissionen borde uppdragas att undersöka möjligheterna för ett separat genomförande av straffprocessreformen och att, därest undersökningen skulle giva vid handen, att ett sådant genomförande vore möjligt, framlägga grunder därför, synes något uttalande i denna del icke för närvarande erforderligt. Avgörandet av detta spörsmål torde kunna tillsvidare anstå.

Vad slutligen angår motionärens antagande, att kommissionen redan före utgången av innevarande år skulle kunna avlämna sitt principbetänkande, lär det tydligen vara, att, även om betänkandet till en början begränsas på sätt ovan angivits, ett framläggande därav inom den sålunda angivna tiden icke torde medhinnas. Vikten av att den för hela vårt rättsliv betydelsefulla frågan om en ny rättegångsordning blir, såvitt möjligt, fullständigt utredd måste främst beaktas, även om det givetvis är önskvärt, att resultatet av arbetet snarast möjligt föreligger. Att utredningen icke kan avslutas före utgången av instundande budgetår, torde vara uppenbart.

På grund av vad sålunda anförts, och då utskottet icke i övrigt har något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet hemställa,

1:o) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, för fortsatt uppehållande av processkommissionens verksamhet för budgetåret 1923—1924 anvisa ett *extra* reservationsanslag å 80,000 kronor; samt

2:o) att herr Kilboms i ämnet väckta motion, i vad den ej kan anses genom utskottets hemställan under 1:o) här ovan besvarad, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 maj 1923.

På sammansatta stats- och första lagutskottets vägnar:

CARL EKMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar Hederstierna, C. G. Ekman, Nilsson i Skottlandshus, Jacob Larsson*, Rogberg och Johansson i Hälsingborg;*

från andra kammaren: herrar Jansson i Falun, Olsson i Kullenbergstorp, Carlsson-Frosterud, af Ekenstam, Johansson i Brånalt och Carlson i Mölndal.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.